

Отже, краєзнавство є важливим та ефективним напрямом гуманітарної освіти і виховання. Краєзнавство у навчальних закладах як джерело додаткових знань і виховний засіб є визначальним чинником залучення учнів та студентів до вивчення своєї місцевості, забезпечення розуміння зв'язку глобальних, національних і регіональних аспектів у вирішенні сучасних проблем. Використання краєзнавчих матеріалів у викладанні шкільних предметів і практичне застосування набутих знань про рідний край надають широкі можливості для підвищення інтересу учнів та студентської молоді до культурно-історичної спадщини українського народу, формування світогляду і національної гідності молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Історія України: Навчальний посібник/ Олександр Бойко.. - 3-ге вид., випр., доп.. - К.: Академвидав. 2004. - 687 с.
2. Дубина М., Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. — 2006. - №8.
3. Історичне краєзнавство / Під ред. М.Н. Матюшина. — М., 1980.
4. Історичне краєзнавство. Напрями та методи історико-краєзнавчих досліджень : курс лекцій / В. С. Голубко, А. В. Середяк, Р. Я. Геніга та ін. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. — 304 с.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс]. — К.: М-во освіти і науки України, 2015. - Режим доступу: mon.gov.ua.
6. Лановик Б. Історія України: Навчальний посібник/ Богдан Лановик, Микола Лазарович.. - 3-е вид., виправлене і доп.. - К.: Знання-Прес, 2006. - 598 с.
7. Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник вчителя. — Х.: Вид. група «Основа», 2006. — 96 с.
8. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. — 2005. - № 3-4. — С. 28-29.
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах. — Т. 1 / За ред. Дзевєріна. — К.: Радянська школа, 1976. — С. 131.
10. Тронько П. Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). К.: Інститут історії України, 2001. — 271 с.

УДК 378.147: [37.016: 3]

Яковенко Г.Г.
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті висвітлюються етапи підготовки майбутнього учителя до викладання суспільствознавчих дисциплін. Структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу дає можливість визначити оптимальну модель уроку. Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці учителю потрібно підібрати творчо-пошукові прийоми навчання.

Ключові слова: урок, вчитель історії, суспільствознавчі дисципліни, професійна культура вчителя.

Яковенко Г.Г. Подготовка будущего учителя истории к преподаванию общественных наук. В статье освещаются этапы подготовки будущего учителя к преподаванию общественных дисциплин. Структурно-функциональный анализ учебного материала дает возможность определить оптимальную модель урока. Для активизации познавательной деятельности учащихся на уроке учителю нужно подобрать творчески поисковые приемы обучения.

Ключевые слова: урок, учитель истории, обществоведческих дисциплин, профессиональная культура учителя.

Yakovenko G. Preparation of the future teacher of history for prepodovanyu obschestveennyh sciences. In: Article osveschayutsya etapy Preparation of the future teacher for prepodovanyu obschestvovedcheskyh disciplines. Struktural'-funktsionalnyy analiz uchebnogo material daet Ability opredelyt optimalnyu model lesson. For aktivizatsiyu poznatel'noy uchashchysya activities in lessons Teacher Need a podobrat tvorcheskyy Bois Receptions education.

Key words: lesson, history teacher, obschestvovedcheskyh disciplines, professyonalnaya culture teacher

Сучасна школа потребує універсального учителя. Таким має бути майбутній історик, який викладає також суспільствознавчі дисципліни. Вивчення цього предметного блоку вирішує завдання формування

світоглядних знань, які, за думкою Л. Губерського, «допомагають виробити свідоме ставлення до оточуючого світу, інших людей і до себе особисто» [1].

Будувати урок як цілісну, складну, динамічну систему, основними складовими якої є організаційний, дидактичний, психологічний, методичний, виховний та естетико-гігієнічний аспекти: організовувати професійну діяльність на уроці, яка передбачає постановку ціннісної та раціональної мети і завдань навчання; мотивацію спільної діяльності вчителя і учня; планування, діагностування, прогнозування, стимулювання, навчання дитини. Майбутній учитель-суспільствознавець має усвідомити, що головне в підготовці до уроку – осмислення мети, завдань, змісту, структури і ходу уроку (що складає в цілому структурно-функціональний аналіз уроку), включаючи прийоми організації навчальної діяльності учнів, яка стимулюється, керується та контролюється учителем.

У науково-методичній літературі проблему підготовки учителя до уроку вивчають А. С. Старсва, яка подала вичерпний алгоритм дій учителя [с.178-179]. Питання визначення типів і видів уроків суспільствознавчих дисциплін вивчає Л.Боголюбов.

Висока професійна культура учителя – запорука успішного викладання суспільствознавчих дисциплін. Широка наукова та політична обізнаність повинна поєднуватися зі знанням місцевих умов, громадського та виробничого життя, з тим, щоб близький учням життєвий матеріал одержував своєчасну правильну та всебічну оцінку, слугував вихованню учнів та міцному засвоєнню знань. Основним шляхом підвищення рівня наукових знань і методичної майстерності є щоденна робота з самоосвіти, що поєднується з активною громадською діяльністю учителя в школі та поза школою. Отже, реалізація основної мети вивчення суспільствознавчих дисциплін – формування у випускників активної життєвої позиції – визначаються рівнем фахової підготовки учителя до викладання предметів суспільствознавчого циклу, його педагогічною майстерністю проведення уроків і позакласної роботи.

Попередня підготовка до уроку учителя включає: 1) вивчення спеціальної, методичної, психолого-педагогічної літератури; 2) детальне знайомство з навчальними планами, програмами; 3) розробку індивідуального (авторського, власного) плану або конспекту. Учитель має завжди бути добре обізнаним у тій галузі знань, яку він викладає. Наука не стоїть на місці, вона поповнюється новими відкриттями й досягненнями, учитель повинен про все це знати, щоб донести нові знання до учнів. Важливим у діяльності учителя-початківця є постійний аналіз кожного проведеного уроку, з тим, щоб виявити позитивні й негативні моменти в організації та проведенні різних прийомів роботи з учнями, встановлювати причини успіху або невдачі, а також давати обґрунтовану оцінку ефективності своєї роботи.

Навички педагогічного аналізу допоможуть кожен подальший урок зробити краще за попередній. Учитель повинен заздалегідь продумати, яких учнів і за яким матеріалом запитувати, враховуючи при цьому індивідуальні особливості школярів. Для підготовки до уроку необхідно самостійно опрацювати усі завдання, які будуть запропоновані учням. Це допоможе самому учителю не заплутатися, не припуститися помилки при проведенні уроку, а також вчасно помітити помилку учня. Окрім питань, які мають бути обов'язково розглянуті на уроці, учитель має опрацювати питання, що можуть виникнути в ході проведення уроку. Адже часто урок складається зовсім не так, як планував учитель, тому до несподіванок і відхилень від плану учитель має бути завжди готовий, хоча істинна його майстерність полягає саме в тому, щоб провести урок в тому руслі, в якому він запланований. Часто учитель розробляє власну програму проведення уроків – авторську. У такому разі він також дотримується усіх вимог, що висуваються до підготовки до уроку, але тут надається простір для творчої діяльності.

Підготовка учителя до викладання суспільствознавчих дисциплін складається з таких етапів: попереднього та безпосереднього. Зміст першого етапу полягає в ґрунтовному оволодінні основами наук, що складають блок суспільствознавчих дисциплін: філософією, соціологією, політологією, економікою, основами держави і права, культурологією, історією, етикою. Вони дають достатньо глибокі та повні наукові знання про людину і суспільство. Ці курси висвітлюють соціальні проблеми, що мають особисту значущість для учнів, розкриваючи особливості взаємовпливу підлітків і суспільства. Тому, крім загальнонаукової підготовки, майбутній учитель повинен вивчити теоретичну педагогічну літературу.

Наступний етап підготовки учителя – знайомство з програмами і підручниками. Необхідно користуватися останніми, найновішими, виданнями програм і підручників, тому що тісний зв'язок із сучасністю суттєво впливає на зміст курсів. Програмні зміни відображаються підручнику не завжди повно. Тому учителю потрібно знати, який програмний матеріал відсутній або в недостатній мірі відображений у підручнику. Це дасть можливість відповідним чином моделювати уроки з цих питань, запланувавши організацію запису учнями.

Ознайомившись зі змістом програм та підручників, методичних рекомендацій і передового досвіду, учитель складає календарно-тематичний план вивчення курсу на півроку або на весь навчальний рік. Приблизний розподіл часу на уроки є основою для планування кожної теми курсу та допомагає рівномірно розподілити вивчення нового матеріалу протягом року.

Мета й завдання курсів суспільствознавчого циклу конкретизуються в окремих темах. Тому, приступаючи до тематичного планування курсу, вчитель повинен продумати оптимальні прийоми їх реалізації.

Суспільствознавчі дисципліни мають широкі можливості для реалізації міжпредметних зв'язків, спрямованих на поглиблення знань та формування світогляду. Тому при моделюванні уроків зростає питома вага евристичного методу та пізнавальних пошукових завдань. При плануванні уроків учитель враховує тип і вид занять, особливо тих, що базуються на застосуванні випереджальних завдань. При організації такої роботи передбачається, що з новим матеріалом учні повинні ознайомитись самостійно, використовуючи різні джерела інформації. Творчий рівень опрацювання нового матеріалу забезпечує його глибоке розуміння і засвоєння, а також поглиблення, конкретизацію та операціоналізацію (використання у процесі виконання інших завдань). Тому при виконанні випереджальних завдань в учня формуються певні ставлення, ціннісні орієнтації, вміння і навички, а також логічне, критичне, творче мислення, вміння чітко формулювати і переконливо висловлювати думки, аргументовано доводити і відстоювати свої погляди.

Класифікація уроків за проблемами, що вивчаються, також знаходить своє відображення в тематичному плануванні курсів. При підготовці тематичного планування необхідно передбачити уроки підсумкового тестування, уроки-лекції, семінари, бесіди, залікові заняття, уроки за участю запрошених осіб. Учителю необхідно, виходячи з особливостей курсів і дидактичної мети, наявності засобів навчання з даної теми, визначити потрібну кількість годин на її вивчення. Потім необхідно розподілити навчальний матеріал теми на окремі частини, кожна з яких повинна відрізнятися цілісністю, логічною завершеністю і мати назву, що одночасно є темою уроку.

Календарно-тематичне планування може мати таку схему:

№ Уроку. Дата проведення	Тема	Тип, вид уроку	Дидактичне обладнання, джерела знань	Основні поняття	Основні вміння	Міжпредметні та внутріпредметні зв'язки	Позакласна робота
-----------------------------	------	----------------	--------------------------------------	-----------------	----------------	---	-------------------

Учитель повинен творчо вирішити питання про тип і вид уроку, враховуючи особливості його змісту та рівень навченості класу, де цей урок буде проводитись. Більшість тем має тісні міжпредметні зв'язки з історією, літературою, правознавством. Конкретизація цих зв'язків для змісту кожного уроку проводиться при його розробці.

Важливо відзначити також внутрішньопредметні зв'язки, що існують з ряду важливих понять теми. Заповнюючи графу про розвиток умінь, вчитель з їх переліку, поміщеного в програмі, обов'язково звертає увагу на найважливіші до кожної теми компетенції. При плануванні уроків семінарського типу передбачається розвиток і закріплення вмінь працювати з текстами різного типу, зокрема з джерелами. У графі про позакласну роботу може бути вказана література для домашнього читання, підготовка на її основі виступів, бесід для учнів молодших класів або учнівські конференції. Ретельно продумане тематичне планування значно полегшує підготовку до кожного уроку.

Спланувавши тему, учитель готується до конкретного уроку. Зокрема, він відзначає з теми майбутнього уроку питання, які невисвітлені у підручнику або викладені досить складно і є важкими для сприйняття учнів. Їх розгляд необхідно підготувати, звертаючись до наукової та науково-популярної літератури. З неї він відбирає з неї конкретний матеріал, запозичуючи методичні прийоми розкриття основних питань теми уроку. В ході підготовки до уроку необхідно продумати шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів, мету і місце включення в роботу різних видів текстів і наочності. У поурочному плані обов'язково записуються основні питання, що будуть поставлені учнями протягом року. Зрозуміло, що навіть досвідченому вчителю буває важко «на ходу» сформулювати потрібне питання. Запитання, поставлені вчителем, повинні бути розраховані не на просте відтворення тексту підручника, а на роздуми, аналіз та узагальнення навчального матеріалу.

Учитель складає план на кожен урок. Для складання плану необхідно провести структурно-функціональний аналіз змісту навчального матеріалу та визначити мету уроку. Структурно-функціональний аналіз уроку передбачає наявність таких пунктів:

1. Тема уроку, кількість годин, що відводяться на її вивчення.
2. Цілі уроку (освітні, виховні, розвиваючі), його ціннісні орієнтири.
3. Тип уроку, вид, форма навчального заняття, етапи уроку, час, що витрачається на структурні одиниці уроку: рівномірність розподілу навчального навантаження.
4. Вибір змісту, логіка структуризації й методика вивчення навчального матеріалу, виконання вимог стандарту і програми.
5. Використання тематичних модулів (укрупнених дидактичних одиниць), «блокове» конструювання теми.
6. Діяльність учителя з формування знань і умінь учнів, наявність адекватних змісту методичних прийомів і засобів навчання, особисто орієнтованого викладання.
7. Організація пізнавальної діяльності учнів, їх активність, використання завдань на трьох рівнях пізнавальної діяльності.

8. Використання різних форм і видів перевірки знань та умінь учнів, наявність диференційованого підходу в навчанні, застосування індивідуальних навчальних завдань.

9. Реалізація міжпредметних і внутрішньокурсових зв'язків з наскрізних проблем курсу для застосування змістовної та процесуальної сторін навчання.

10. Підготовка учителям дидактичних матеріалів, їх роль в досягненні цілей уроку, формуванні знань, прийомів навчальної роботи.

11. Визначення результатів уроку: реальні досягнення, якість відповідей учнів, оцінка їх роботи.

12. Об'єм домашнього завдання, його види.

13. Невирішені методичні проблеми уроку.

Аналіз сучасного уроку доцільно проводити за всіма його аспектами: мотиваційно-орієнтаційному (мотиваційна готовність до уроку; точність, доступність пояснення цілей і завдань уроку; виявлення особистої відповідності для учнів вивчення даної теми; спрямованість діяльності учителя на розвиток індивідуальності учнів); змістовному (відповідність матеріалу вимогам програми, цілям), а також методичному (застосування інтерактивних форм навчання; створення умов для виявлення самостійності учнів; індивідуалізація навчання); емоційно-результативному (проведення рефлексії; приділяти увагу не лише правильності відповіді, але й на їх емоційність, раціональність шляхів і способів виконання завдань). Вимоги до уроку: оголошення теми уроку; повідомлення цілей і завдань; планування; практична діяльність учнів; здійснення контролю; здійснення рефлексії; оцінювання учнів; підсумки уроку; домашнє завдання.

У плані визначається тема, формулюється цільова установка уроку, стисло або детально розкривається зміст уроку із зазначенням використання методичних прийомів, технічних засобів навчання та іншого обладнання. Потрібно звернути увагу на формування основних понять, провідних ідей, принципів та теорій. Домашнє завдання формулюється з визначенням сторінок (параграфів) підручника або іншої навчальної літератури, інколи воно подається як пошукове питання з метою дослідження проблеми, що вивчається. В залежності від типу уроку в його плані будуть домінувати або елементи, що підлягають усному повідомленню (наприклад, показу, або елементи, які спрямовані на організацію учнів на самостійне одержання знань із визначених учителем джерел. Слід мати на увазі, що за будь-якого типу уроку на ньому повинна бути забезпечена активна навчальна діяльність учнів.

При підготовці до уроку необхідно продумувати такі формулювання запитань, які б спонукали учнів до обговорення. Важливо, щоб обговорювалися не другорядні, а головні, принципові запитання, які вимагають вияву особистої позиції учасників дискусії. Для формулювання дискусійного питання, проведення дискусії та приведення її до потрібного висновку, учителю необхідно самому різнобічно знати обговорювану проблему, вміти поставити логічно зрозумілу систему запитань, які б спрямували хід дискусії до переконливих висновків. Учителю суспільствознавчих дисциплін можна скористатися таким алгоритмом конспекту уроку :

1. Тема уроку.
2. Тип, вид уроку, форма навчального заняття.
3. Завдання (цілі) уроку.
4. Ціннісні орієнтири.
5. План пояснення нового матеріалу.
6. Основні факти, поняття, теоретичні положення, ідей.
7. Основні уміння.
8. Можливості реалізації міжпредметних і внутрішньокурсових зв'язків.
9. Питання і завдання для учнів.
10. Матеріали для учителя (таблиці, схеми, фрагменти джерел та ін.).
11. Література для учителя.

Також необхідно проаналізувати вимоги, що висувуються до сучасного уроку: 1) дидактичні: визначення цілей, завдань, форми і тип уроку, його місця в загальній системі уроків; визначення змісту уроку відповідно до вимог програми і цілей уроку; вибір методів, прийомів і засобів навчання; використання інтерактивних освітніх технологій; зв'язок навчання з життям, сприяння тому, щоб урок був спрямований на підготовку школярів до життя в сучасному суспільстві; 2) психологічні: самоорганізованість учителя: його підготовленість до уроку, настрої, поведінка, зовнішній вигляд; створення ситуації успіху («Успіх школяру може створювати учитель, який сам переживає радість успіху», вважає К. В. Бардін); визначення стилю уроку; організованість учнів : їх відношення до навчання; врахування вікових особливостей дітей.

Як один із різновидів плану-конспекту уроку можна використати технологічну карту, що забезпечує ефективне та якісне викладання навчальних курсів у школі, а також можливість досягнення планованих результатів засвоєння основних освітніх програм. Навчання з використанням технологічної карти дозволяє організувати ефективний навчальний процес, забезпечити реалізацію предметних, загально навчальних й універсальних навчальних дій, істотно скоротити час на підготовку учителя до уроку.

Термін «технологічна карта» прийшов в освіту з промисловості. Технологічна карта – технологічна документація у вигляді карти, листка, що містить опис процесу виготовлення, обробки, виробництва певного виду продукції, виробничих операцій, використаного устаткування, тимчасового режиму виконання операцій.

Технологічна карта в дидактичному контексті являє собою проект навчального процесу, в якому представлено опис взаємодії учителя і учня від мети до результату з використанням інноваційних технологій роботи з інформацією.

Структура технологічної карти включає наступні складові частини: назва теми з визначенням годин, введених на її вивчення; мета засвоєння навчального місту; плановані результати (особисті, предметні, загальні навчальні, інформаційно-інтелектуальну компетентність та універсальні навчальні дії); міжпредметні зв'язки й організацію простору (форми роботи і ресурси); основні поняття теми; технологію визначення вказаної теми (на кожному етапі роботи визначається мета і прогнозований результат, даються практичні завдання на відпрацювання матеріалу й діагностичні завдання на перевірку його розуміння і засвоєння); контрольне завдання на перевірку досягнення планованих результатів. Технологічна карта дозволяє побачити навчальний матеріал цілісно і системно, проектувати освітній процес по засвоєнню теми з урахуванням мети вивчення курсу, гнучко використати ефективні прийоми і форми роботи з дітьми на уроці, погоджувати дії учителя й учнів, організувати самостійну діяльність учнів в процесі навчання; виконувати інтегративний контроль результатів навчальної діяльності.

Технологічна карта дозволить учителю: реалізувати плановані результати; визначити універсальні навчальні дії, що формуються в процесі вивчення конкретної теми, усього навчального курсу; системно формувати у учнів універсальні навчальні дії; осмислити і спроектувати послідовність роботи із засвоєння теми від мети до кінцевого результату; визначити рівень розкриття понять на цьому етапі і співвіднести його з подальшим навчанням (вписати конкретний урок в систему уроків); проектувати свою діяльність на чверть, півріччя, рік за допомогою переходу від поурочного планування до проектування теми; звільнити час для творчості – використання готових розробок з різних тем звільняє учителя від непродуктивної рутинної роботи; визначити можливості реалізації міжпредметних знань (встановити зв'язки і залежності між предметами і результатами навчання).

При аналізі проведеного уроку враховується: 1) дидактичне завдання уроку (короткий оцінювальний аналіз); відповідність дидактичного завдання уроку відібраному змісту; результативність рішення дидактичної задачі; 2) зміст уроку: відповідність основного змісту уроку змісту програми і підручника; 3) методи і засоби навчання: відповідність прийомів навчання і вчення (методів навчання) вирішенню триєдиної освітньої мети; використання різноманітних прийомів, методів і засобів навчання, включаючи інформаційні (програми мультимедіа-засоби на різних етапах уроку; навчальні програми і презентації, електронні підручники, відеоролики, а також електронні освітні ресурси); 4) форми навчання: відповідність форм навчання (фронтальна, групова, індивідуальна, колективна) вирішенню основної дидактичної задачі уроку; доцільність використання запропонованих завдань; 5) результативність уроку: досягнення мети і рішення головної дидактичної задачі уроку; 6) практична спрямованість уроку: практична спрямованість питань, вправ і завдань, запропонованих для виконання учням; 7) самостійна робота школярів як форма організації навчальної діяльності: рівень самостійності учнів при вирішенні дидактичної задачі уроку; характер самостійної навчальної діяльності (репродуктивний, творчий); взаємодопомога; інтерактивна складова і питома вага самостійної роботи учнів з ІКТ залежно від рівня технічного забезпечення; 8) формування універсальних навчальних дій на кожному етапі уроку; особові, пізнавальні, комунікативні, регулятивні; сформованість ІКТ-компетентності; застосування ІКТ на уроці, рівень сформованості ІКТ-компетентності учнів; 10) структура уроку: відповідність структури уроку основному дидактичному завданню; 11) контроль-оцінна діяльність: використання сучасних способів оцінювання і перевірки знань в умовах ІКТ; застосування автоматизованого контролю; використання готових тестів, створення власних тестів; ведення електронних форм документації, у тому числі електронного журналу і щоденників учнів; 12) педагогічний стиль: дотримання норм педагогічної етики; 13) гігієнічних вимог: температурний режим, провітрювання класу, чергування видів діяльності, динамічні паузи; відповідність санітарно-епідеміологічним вимогам; відповідність вимогам до організації освітнього процесу з використанням ІКТ.

Отже, детальний структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу сприяє визначенню логічної структури уроку. План-конспект і технологічна карта містять різні варіанти прийомів, що можна вибрати з урахуванням рівня навченості учнів. Важливу роль у збиранні та систематизації дидактичного матеріалу мають можливості використання автоматизованого робочого місця учителя. Успішне викладання курсу значною мірою залежить від учителя та передбачає його високу кваліфікацію, широкую загальну ерудицію та культуру, методичну майстерність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипина А.Г., Кононов В.М., Чемоданов В.А. Опыт создания АРМ учителя обществоведения // Преподавание истории в школе. – 2008. – №3. – С.9-12.
2. Губерський Л. та ін. Культура. Ідеологія. Особистість: методолого-світоглядний аналіз / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. – К.: Знання України, 2002. – 580 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11.

4. Новиков И.А., Ищенко В.М. Первоисточники на уроках обществознания / И.А. Новиков, В.М. Ищенко // Преподавание истории в школе. – 1999. – №5. – С.74 –80.

5. Скиба В. Суспільствознавчі дисципліни: концепція викладання / В. Скиба // Рідна школа.—1997.— №9.— С.41– 47

6. Старова А.М. Методика навчання суспільствознавства : навчально-методичний посібник/А.М. Старова. – Миколаїв : Ініон, 2013. – 484 с.

УДК 378.147:371.13

Третьякова О.В.
методист історії та правознавства
КЗ СОІППО

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті наводяться основні принципи створення карт знань, досліджуються принципи майндмепінгу як методу наочного представлення навчального матеріалу, а також аналізуються питання ефективності засвоєння знань учнями на уроках історії.

Ключові слова: майндмепінг, карта знання, інтелект-карта, ментальна карта, блок-схем.

Третьякова О. *Использование ментальных карт на уроках истории. В статье приводятся основные принципы создания карт знаний, исследуются принципы майндмэппинга как метода наглядного представления учебного материала, а также анализируются вопросы эффективности усвоения знаний учащимися на уроках истории.*

Ключевые слова: майндмэппинг, карта знания, интеллект-карта, ментальная карта, блок-схем.

Tretyakova O. *The use of mental maps in history lessons. The article describes the basic principles of creating knowledge maps, explores the principles of the mindmapping as a method for visualizing the educational material, and also analyzes the effectiveness of mastering the knowledge of students in history lessons.*

Key words: MindMapping, knowledge map, intellect-map, mental map, block diagrams.

Постановка проблеми. Система освіти орієнтує сучасного вчителя на використання в роботі різноманітних технологій, які дають можливість оптимізувати, інтенсифікувати навчально-виховний процес. На даний час їх існує ціла низка, тому кожен педагог має змогу підібрати саме ті, які б сприяли ефективності навчання школярів, розвивали в них пізнавальну активність, стимулювали продуктивне мислення. Використання найрізноманітніших методів і методичних прийомів як традиційних, так і нових, важливе на всіх уроках, адже вони сприяють формуванню цілісної особистості. Не є винятком і уроки історії, на яких також відбувається розвиток інтелектуальної, творчої, комунікабельної, національно свідомої особистості.

Головною умовою розкриття потенціалу креативності учнівської молоді є перетворення традиційного навчального процесу, побудованого на засадах суб'єкт-об'єктних відносин педагогів з учнями, на освітній простір життєтворчості, насичений різноманітними інтерактивними методами. Основне завдання вчителя – допомогти сформуватися успішній, творчій, самодостатній людині, гідному громадянину своєї країни. Протягом останніх років зростає об'єм навчальних матеріалів і вимоги до якості його засвоєння. Тому з'являється потреба в застосуванні методу «згортання» великих блоків інформації до найголовніших понять. Зміни в суспільстві спонукають вчителів шукати інновації та впроваджувати їх у навчальний процес з метою розвитку пізнавальних інтересів учнів. Карти знань можуть стати мотиватором до більш інтенсивного навчання, а також заміною текстових конспектів.

Автор техніки ментальних карт, Тоні Бьюзен, пропонує «...перестати боротися з собою та почати допомагати своєму мисленню». Для цього потрібно тільки виявити зв'язок між ефективним мисленням і пам'яттю, та запитати себе, що саме сприяє запам'ятовуванню.

Вважаємо, що учителям загальноосвітніх навчальних закладів важливо проводити корекцію викладання предмета відповідно до вимог сьогодення, роблячи крок уперед, тому що розумна методика забезпечує: успішність, дисципліну, реалізацію навчальних програм, результативність роботи вчителя, подальше зростання та розвиток можливостей учнів.

Ментальна карта (mind-map) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення. Ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису. Їх використання при вивченні суспільних дисциплін є досить результативним, оскільки вони сприяють ефективному конспектуванню тем, навчальної літератури, допомагають у вирішенні творчих завдань, проведенні тренінгів, семінарів, практик.

Суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити карту знань на обрану тему.

Основними принципами побудови ментальних карт є:

— об'єкт уваги (вивчення) сфокусовано в центральному образі;